

Шепета Віталіна

студентка

Грабовецький Олександр

старший викладач

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

м. Ніжин

Україна

СУТНІСТЬ І ФУНКЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Здійснення в Україні ринкових перетворень обумовлює якісно нове ставлення до права як головного регулятора суспільних відносин. У сучасних умовах право набуває особливого змісту, оскільки має забезпечувати реформування суспільних відносин на ринковій основі. Забезпечення оптимального правового регулювання суспільних відносин, у тому числі економічних - дуже актуальна проблема не лише сучасного соціально-економічного, а й суспільно-політичного життя держави.

Відомо, що право є одним з найбільш важливих і дієвих існуючих важелів регулювання суспільних відносин. Як зазначає А.А. Козловський, право як соціальне явище, безперечно, зумовлене специфікою функціонування і розвитком самого соціуму [2].

Особливого значення норми Основного Закону набувають у зв'язку з тим, що саме ці норми, згідно частини 3 статті 8 Конституції України є нормами прямої дії, а отже вони підлягають практичному застосуванню, зокрема, на їх підставі можуть вирішуватись спори, що виникають між учасниками економічних відносин, провадити захист прав і свобод громадян і господарюючих суб'єктів[1].

Свого часу Б.О. Кистяківський писав, що «немає більш загальноприйнятого положення, ніж те, що право є соціальним явищем [3]. Натомість, слід врахувати, що право як елемент надбудови не є ізольованим соціальним явищем, говорив Спекторський Е.В., а перебуває весь час у русі і є невід'ємною складовою суспільних процесів [4].

У зв'язку з цим, варто зауважити, що право тісно пов'язане з станом суспільного розвитку і в силу змін, які відбуваються в суспільстві, потребує відповідного реформування. В принципі право навряд чи можна розглядати як автономне, самодостатнє соціальне явище, оскільки його виникнення і функціонування обумовлюється в кінцевому підсумку певними потребами суспільного розвитку, станом соціально-економічних, політичних та інших відносин, що ставить право в певні обмежувальні рамки.

Отже, визначаючи місце права в суспільній системі та співвідношення системи права з іншими системними суспільними явищами, слід виходити з визнання провідної ролі політичної системи, яка задає загальні параметри і напрямок розвитку економічної і правової системи через механізми економічної і правової політики. Одну з найбільш важливих підсистем економіки складають виробничі відносини або відносини економічної власності, які являють собою

відносини між різними суб'єктами власності (державою, юридичними та фізичними особами тощо) з приводу привласнення різноманітних об'єктів власності (засобів праці, предметів праці, робочої сили тощо). Саме виборничі відносини, як невід'ємний елемент цієї системи складають об'єктивну основу права. За своєю сутністю економіка являє собою одну із сторін матеріального виробництва в широкому значенні цього поняття. Інша його сторона - соціальна сфера суспільства, що забезпечує існування та відтворення фізичного життя людини.

Як економічна категорія «власність» насамперед теоретично відображає історичні, відповідні певному ступеню розвитку матеріального виробництва виробничі відносини є їх наявним узагальненням [4]. І лише наявність певних правових норм, що визначають правове відношення суб'єкта і об'єкта власності, тобто юридичного зв'язку між ними, переводить соціально-економічне явище «власність» у правову площину. Так виникає якісно нова категорія «право власності».

Право власності - це врегульовані нормами права відносини власності, тобто відносини щодо володіння, користування та розпорядження. Звідси слідує, що певним економічним відносинам відповідає правова форма, що їх закріплює.

Таким чином, економіка впливає на право безпосередньо або опосередковано через державу, правосвідомість, політику та інші чинники.

З юридичної точки зору, власність означає загальну умову виробництва, його передумову, виявлення загальної волі економічно пануючих соціальних класів, прошарків, груп і правове оформлення цієї волі у законодавчих та інших нормативно-правових актах, у праві власності[4].

Право власності - це врегульовані нормами права відносини власності, тобто відносини щодо володіння, користування та розпорядження. Звідси слідує, що певним економічним відносинам відповідає правова форма, що їх закріплює.

Якщо вести мову про безпосередній вплив, то, як приклад, можна привести закріплене в правових нормах, право держави на розпорядження майном казенних підприємств. Ці підприємства є об'єктом права державної власності, а тому уповноважені державою органи здійснюють управління ним та інші дії щодо нього, і тим самим вправі визначати його правову «долю».

Отже, варто відзначити, що економіка впливає на право через виробничі відносини, як один з невід'ємних елементів структури економіки, який створює необхідну основу формування права. Важливий вплив на право справляють економічні закони. І залежно від того, наскільки право їх враховує, залежить наскільки право або стимулюватиме або гальмуватиме розвиток економіки. В той же час, право здійснює також вплив на економіку і економічні процеси.

Право закріплює реально існуючі економічні відносини, забезпечуючи їх стабільність. Відповідність права реально існуючим економічним відносинам дозволяє зробити висновок щодо його ефективності. В умовах ринкових перетворень в економічній сфері особливого значення набуває роль права як стимулятора в формуванні ринкових економічних відносин. Право має не просто насаджувати ринкові відносини, а стимулювати їх формування і розвиток. На

сучасному етапі варто акцентувати увагу на тому, що право має скасувати усі перепони на шляху України до ринку, створити економічні стимули, закріпити економічні основи ринкової динаміки, визначити коло ринкових відносин тощо. Так, право має стимулювати через відповідні механізми утвердження рівних умов для розвитку усіх форм власності, захист господарюючих суб'єктів від недобросовісної конкуренції тощо.

Правове забезпечення підприємств складається із системи законів, що регулюють різні сторони їх діяльності та підзаконних актів. Для формування ринкової економіки важливого значення набувають такі інструменти правового забезпечення як статuti господарюючих суб'єктів, інші установчі документи, локальні акти, договори та угоди.

На думку Прокопенка В.І., правове забезпечення господарюючих суб'єктів полягає:

- по-перше, у визначенні юридичного режиму економічного функціонування;
- по-друге, у визначенні статусу керівників та спеціалістів та працівників господарюючих суб'єктів;
- по-третє, у визначенні механізму взаємовідносин господарюючих суб'єктів з зовнішнім середовищем і державними органами; по-четверте, у створенні механізму юридичного захисту їх прав і законних інтересів [5].

Враховуючи ідеї цієї концепції, сьогодні доволі успішно досліджуються проблеми громадського вибору, вважав Волинський Г.І., демократичної організації суспільства, парламентської діяльності, законотворчості тощо[6].

Таким чином, ринкові перетворення в економіці обумовлюють потребу адекватних змін у праві, які забезпечували б їхнє ефективне правове регулювання.

Отже, можна зробити висновок, що право є одним з найбільш важливих чинників в створенні основ для формування в Україні сучасної ринкової економіки. При цьому варто також підкреслити, що право і економіка, як соціальні явища, перебувають в постійному взаємозв'язку, взаємодії та взаємозалежності один від одного.

Список використаних джерел

1. Конституція України. – К.: Право, 2018.
2. Козловський А.А. - Соціально-історичні константи правового пізнання. - Науковий вісник Чернівецького університету. - Збірник наук. праць. Вип.55. - Правознавство. - Чернівці: ЧДУ. – 2015.
3. Кистяківський Б.А. - Соціальні науки і право. - Прочерки з методології соціальних наук і спільної теорії права. – К. – 2012.
3. Спекторський Е.В. - Юриспруденція і філософія. – Юридичний вісник. - 2013.
4. Трансформація відносин власності. - Право України. - Право України. - 2015. - №2.
5. Прокопенко В.І. - Трудове право України. - Х. - . Фірма «Консум», 2014.